

เทศน์เช้า วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

มนุษย์เกิดมา เกิดมาด้วยบุญกุศล เพราะมีบุญกุศลเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นไหม มนุษย์เกิดมาจากกรรม การกระทำของมนุษย์ทำให้มนุษย์เกิดมา ถ้าเกิดมา เวลาเราเกิดมาแล้วเราเป็นมนุษย์ เราได้ทรัพย์สมบัตินี้มา แต่เราไม่รู้ว่าชีวิตนี้มีคุณค่าแค่ไหน ชีวิตนี้ไง ชีวิตนี้ นี่กัมมะพันธุ กัมมะปฏิสะระโณ มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย

นี่เรามีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เรามีการกระทำเราถึงเกิดมาเป็นมนุษย์ พอเกิดเป็นมนุษย์แล้วเราพบพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่องสิ่งใดล่ะ? เราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว เรามีอริยทรัพย์ คือมีกายกับใจ ถ้ากายกับใจนะ สองมือนี้สร้างโลก สองมือนี้สร้างโลก มนุษย์สร้างมาทั้งนั้น เรื่องโลกนี้มนุษย์สร้างมาทั้งนั้น แล้วพอมนุษย์สร้างขึ้นมาแล้ว มนุษย์มีความสุขหรือความทุกข์ล่ะ?

ถ้ามนุษย์มีศีลธรรมจริยธรรมนะ มนุษย์จะมีความสุข ความสุขหมายความว่า คุณดีในหลวงบอกเศรษฐกิจพอเพียงๆ ถ้าคนมีความสุขพอเพียงนะ ตอนนี้อยู่ในภาคอีสาน บางคนที่เขาถลันมาทำเกษตรอินทรีย์เขาอยู่ของเขาได้ เขามีความสุขของเขา เพราะอะไรล่ะ? เพราะหัวใจเขายอมรับ ถ้าหัวใจเขาไม่ยอมรับนะ เขาบอกว่าทำสิ่งนี้มันไม่รำไม่รวยไง ถ้าไม่รำไม่รวยมันก็คืนรอนขวายพอขวานขวายไปมันก็มีแต่ความทุกข์ทั้งนั้นแหละ

ความทุกข์เพราะอะไร? เพราะเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใช่ไหม? กระแสสังคมเขาจุดกระชากลากไป แล้วเราไม่ทันเขา แต่ถ้าเราเศรษฐกิจพอเพียง เราทำของเรา ถ้าใจของเรายอมรับนะมันอยู่ได้ มันมีความสุขของมัน นี่สองมือนี้สร้างโลก ถ้าสร้างโลกแล้วเรามีความสุขไหม? ถ้าเราไม่มีความสุข นี่ไม่มีความสุขมันเกิดขึ้นมาจากสิ่งใด? สองมือนี้สร้างโลกนะ แต่ถ้าเราเกิดเป็นมนุษย์แล้วพบพระพุทธศาสนา มีสติ มีปัญญา เห็นไหม สติปัญญามันจะสร้างใจ

ถ้ามันสร้างหัวใจขึ้นมาละ เพราะมันสร้างหัวใจขึ้นมาด้วยเหตุด้วยผลใช่ไหม? ด้วยมีสติปัญญาใช่ไหม? ถ้าด้วยสติปัญญานะใครมันจะมาขู่เหย้าหัวใจดวงนี้ หัวใจดวงนี้เพราะขาดสติ

เพราะขาดปัญญา มันเลยไหลไปตามกระแสสังคมไง เพราะกระแสสังคมอย่างนั้น นั่นก็ขาดแคลน นั่นก็ขาดแคลน นี้คุณภาพชีวิต เขาบอกคุณภาพชีวิตต้องเป็นอย่างนั้นๆ ทำไมเราต้องให้เขากำหนดชีวิตของเรา? ทำไมให้เขากำหนดคุณภาพชีวิตของเรา? คุณภาพชีวิตของเรา เรากำหนดชีวิตของเราเองไม่ได้หรือ?

ถ้าเรากำหนดคุณภาพชีวิตของเราเองนะ เห็นไหม การได้มา การทำหน้าที่การงานมา สิ่งที่ได้บังจัญมา ถ้าเราได้มารู้จักประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ แม้มันจะน้อยแต่รู้จักประหยัดมัธยัสถ์มันก็พอดำรงชีวิต ถ้ามันได้สิ่งใดมา ได้มาน้อยแต่จับจ่ายใช้สอยมา ถ้าเราจับจ่ายใช้สอยมาก คุณภาพชีวิตเราหาอย่างไรรู้ก็โปะไม่ทันหรอก คุณภาพชีวิตของใคร? คุณสิคนมันมีศรีสุขของเขา เขาจะจับจ่ายใช้สอยเงินของเขาก็ได้ เราคนทุกขเงินเจ้ญใจเราจะจับจ่ายใช้สอยอย่างเขาได้อย่างไร? เราจับจ่ายใช้สอยอย่างเขาไม่ได้ แล้วเขาจับจ่ายใช้สอยเขาว่าเป็นความสุขๆ ของเขา ความสุขจริงหรือเปล่าล่ะ?

นี่ความสุขเป็นอามิส สิ่งใดที่ได้มาสมความปรารถนามันก็มีความสุขชั่วคราว ความสุขอย่างนั้นก็แค่ความสุขได้มาแบบเป็นอามิส แต่ถ้าเรามีสติมีปัญญา เห็นไหม ความสุขที่ไม่เป็นอามิส ความสุขนี้สุขโดยตัวมันเอง ตัวมันเองสุขได้อย่างไร? เขาขาดแคลน เขาแสวงหา เขาได้มา เขาถึงมีความสุขของเขา แล้วเราไม่ขาดแคลน เราไม่ขาดแคลนเพราะอะไร? เพราะเราอึดเต็มมาตั้งแต่เรากิด

เราเกิดเป็นมนุษย์นี้มีคุณค่า เพราะเรามีหัวใจของเรา เพราะมันมีค่าที่สุด มีค่ามากกว่าวัตถุใดๆ ในโลกนี้ ความรู้สึกนึกคิดนี้ ความรู้สึกนึกคิดนี้เกิดจากใจ ตัวใจนี้มีค่ามาก มีค่าเพราะอะไร? เพราะถ้ามันมีสติปัญญา เห็นไหม มันอึดเต็มของมัน ถ้ามันอึดเต็มของมัน มันมีความสุขของมันแล้ว เห็นเขาวิ่งแข่งกันนั้นนะ เรายืนแล้วดูของเรา แล้วนั่งหัวเราะ ยืนหัวเราะได้ด้วย ทำไมคนเขาขาดสติปัญญานั้น? ทำไมเป็นเหยื่อของโลกได้ขนาดนั้น? ทำไมมันวิ่งไปตามกระแสได้ขนาดนั้น? เราใช้ของเรา เราอยู่ของเราอย่างไรก็ได้ นี่ถ้ามีสติปัญญามันสร้างใจ ถ้ามันสร้างใจแล้วมันไม่เป็นเหยื่อของเขา

แล้วสร้างใจสร้างอย่างไรล่ะ? นี่สองมือนี้สร้างโลก เราทำสิ่งใดเราสร้างโลก สร้างโลกทำสาธารณประโยชน์ ทำสิ่งที่เป็นสมบัติของสาธารณะให้คนเขาอยู่อาศัย นี่เขาบอกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในบาลีถวยาบาตร ถวายบาตรไปพระเจ้าบิดนพาททุกวัน มี

อาหารกินทุกวัน มีอาหารกินทุกวันเราได้บุญกุศลทุกวัน นี่มันเป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ เพราะเราให้เขาใช้สอยได้ยั่งยืน ได้นาน

นี่ก็เหมือนกัน เราทำสาธารณะประโยชน์ๆ นี่สองมือสร้างโลก แล้วสร้างเป็นประโยชน์กับใคร? เป็นประโยชน์กับเรา หรือเป็นประโยชน์กับสาธารณะ เป็นประโยชน์กับสังคม ถ้าประโยชน์กับสังคม นี่ใจเขาบอกคนที่มิบารมีๆ บารมีมันเกิดมาจากไหนล่ะ? บารมีมันเกิดจากฟ้าหรือ? บารมีเกิดจากการกระทำ แล้วใครมิบารมีล่ะ? นี่ถ้าการกระทำนะ กลิ่นของศีลหอมทวนลม คนมีศีลมีธรรมนะมันเข้าได้ทุกสังคม มันกล้าหาญชาญชัยเข้าได้ทุกสังคม แต่คนที่ไม่มีศีลไม่มีธรรม เข้าไหนมันก็เก้อๆ เงินๆ ทั้งนั้นแหละ ถ้ามันมีศีลมีธรรม เห็นไหน มันเข้าได้ทุกสังคม

สังคมเราบอกว่าเราเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงแล้วเข้าสังคมทำไมล่ะ? หลวงตา ท่านพูดนะ นี่ความสะอาดบริสุทธิ์ของใจ ใจที่มันสะอาดบริสุทธิ์แล้ว เวลาโลกนี้มันเป็นมุตร เป็นกุฎ แต่สิ่งที่ในมุตรในกุฎมันมีจิตใจของคน มันมีสิ่งที่เป็นประโยชน์ๆ ถึงต้องไปคลุกกับมุตรกับกุฎใจ สังคมๆ ใครเป็นสังคมล่ะ? สังคมก็มนุษย์รวมกันขึ้นมาเป็นสังคมใช่ไหม? ถ้ามนุษย์รวมกันเป็นสังคมขึ้นมา มนุษย์มันมีหัวใจ ถ้ามีหัวใจมันก็เข้าไปสังคม สังคมก็เพื่อประโยชน์ๆ เพื่อประโยชน์กับจิตใจที่มันมีหลักมีเกณฑ์ใจ

ถ้าจิตใจเขามีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จญาณนะ พุทธกิจ ๕ เข้าขึ้นมาเสด็จญาณเลยว่าจิตใจดวงไหนอ่อนควรแก่การงาน เขามีอำนาจาสนาบารมีของเขา แต่ถ้าอายุเขาสั้นเขาจะเสียชีวิตก่อนต้องไปเอาเขา เอาเขาก่อนนะเพื่อประโยชน์กับเขา ประโยชน์กับเขา เห็นไหม นี่เวลาเราเปิดตาใจของใครก็แล้วแต่ ในปัจจุบันนี้เขาก็มีจุดยืนของเขา เขามีหลักมีเกณฑ์ของเขา

ถ้ามีหลักมีเกณฑ์ของเขา คุณเวลาครูบาอาจารย์ของเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้ว ถ้าสิ้นสุดแห่งทุกข์ไปแล้ว จิตใจนี้เป็นธรรมชาติ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร นกแก้วนก็อาศัยได้ เราอาศัยร่มเงาก็ได้ เราอาศัยผลไม้จากต้นไม้ดำรงชีวิตก็ได้ นี่ถ้ามันทำได้มันเป็นประโยชน์ขนาดนั้น เห็นไหม จิตใจถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมามันจะเป็นประโยชน์ ถ้าจิตใจเป็นธรรมขึ้นมา แล้วธรรมทำอย่างไรล่ะ? ธรรมทำอย่างไร?

ถ้าธรรมทำอย่างไร เห็นไหม แล้วถ้ามีสติปัญญา ถ้าทำประโยชน์กับมัน ถ้าใจมันไม่เป็นสาธารณะ ใจที่มันไม่ยอมรับสิ่งใด เวลาเราปฏิบัติขึ้นมา เวลาเราปฏิบัติกันทำไมจิตมันไม่สงบ

ล่ะ? ทำไมเวลาเกิดปัญญาขึ้นมา ทำไมไม่เกิดปัญญาล่ะ? มันไม่เกิดปัญญาเพราะอะไรล่ะ? เพราะมันระวาง มันกลางแกลง มันสงสัย นี่สมุทัย แล้วธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราก็ได้ประพฤติปฏิบัติแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญาที่ทำศีล สมาธิ ปัญญาครบกระบวนการของมันแล้วแหละ แล้วทำไมจิตใจมันฟุ้งซ่านมากล่ะ? แต่ถ้าวันไหนจิตมันลงนะ นี่มันเป็นศีล สมาธิ ปัญญา โดยข้อเท็จจริงของมัน จิตมันเป็น พอมันเป็นมันก็ปล่อยวางของมัน เพราะอะไร? เพราะมันอึดเต็มของมันไง

เราเกิดเป็นมนุษย์ เห็นไหม นี่เราเสมอกันตั้งแต่เป็นมนุษย์ เรามีกายกับใจ ใจมันมีจุดขึ้นมาตั้งแต่เป็นมนุษย์แล้ว แล้วเรามาหาสิ่งต่างๆ มันเป็นที่อาศัยเท่านั้นแหละ ฉะนั้น จิตของเราเหมือนกัน ถ้ามันเป็นข้อเท็จจริงของมัน มันเป็นศีล สมาธิ ปัญญาในตัวของมัน มันจะปล่อยวางของมัน มันจะมีความสุขของมัน แต่ถ้าจิตของเรา ศีล สมาธิ ปัญญา นี่เราพยายามประพฤติปฏิบัติขึ้นมา แต่ตัวมันเองมันระวาง มันกลางแกลง มันสงสัย มันไม่เป็นศีล สมาธิ ปัญญาขึ้นมาตามความเป็นจริงมันก็ทุกข์ร้อน

นี่สมุทัย สมุทัยคือตัดหาความทะยานอยาก ถ้าตัดหาความทะยานอยาก มันอยากของมัน แต่มันไม่เป็นความจริงของมัน เห็นไหม แต่ถ้าจิตของเราดีเรากำหนดของเรา ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมาทำไมมันปล่อยวางล่ะ? ทำไมมันเป็นความสุขล่ะ? นี่ความสุขเพราะมันเป็นข้อเท็จจริงของมัน มันไม่ระวาง ไม่กลางแกลง ไม่สงสัย เพราะมันเป็นตัวของมันเอง มันเป็นธรรมชาติของมันเอง แต่ถ้ามันระวาง มันสงสัยเพราะอะไร? เพราะมันมีต้นแบบใช้ไหม?

นี่ก็ทำแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญาก็มีแล้ว ศีลเราก็มี สมาธิเราก็ทำของเราแล้ว ปัญญาเราก็คิดของเราแล้ว เราก็ตรึกของเราแล้ว ทำไมมันยังระวางอยู่ นิเวศธรรม ถ้านิเวศธรรมมันเป็นของมัน เห็นไหม นี่สองมือสร้างโลกเราทำของเราได้นะ เราทำมาหากินเราทำของเราได้ นี่มันเป็นวัตถุที่เราช่วยเหลือเอื้อจางานกันได้ เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าจิตใจเข้มแข็ง เข้มแข็งขึ้นมาจากไหน? เข้มแข็งเพราะนี่ไง เพราะมันมีสติมีปัญญาของมัน มันเข้มแข็งมันรู้สึกรู้สึกของมัน

หลวงตาท่านสอนบ่อย “ให้ดูใจของเรา รักษาใจของเรา”

เรื่องใจของคนอื่น ใจของเราเป็นเรื่องของเขา รักษาใจของเรา หน้าที่ของเราดูแลหัวใจของเรา หัวใจของเรามันสุขมันทุกข์เรารู้ของเรา เห็นไหม นี่ใครจะคิดจะชั่วเป็นเรื่องของเขา แต่เรื่องของเราล่ะ? ถ้าดูในสังกม นี่มันเป็นมุตรเป็นคุณ เราดูในสังกมมันจะดีมันจะชั่วเราต้อง

คลุกเคล้ากับเขา แต่เวลาเราจะรักษาจริงๆ ขึ้นมาเรารักษาใจของเรา ถ้ารักษาใจของเรา เห็นไหม ถ้ารักษาใจของเราเราจะรักษาอย่างไรล่ะ? เรารักษาอย่างไร?

ถ้าเราไม่มีจุดยืน ไม่มีจุดยืนคือมันไม่เข้มแข็ง มันอ่อนแอ เวลาเราอ่อนแอ สมุทัยมันละล้า ละลึ่ง มันเชื่อไปหมดใจ สิ่งใดมันก็ไหลตามเขาไปหมดเลย นั่นแหละมันไม่มีจุดยืน ถ้ามีจุดยืนมีจุดยืนเพราะเหตุใด? นี่ไงมีจุดยืนเพราะเรามีการศึกษา เห็นไหม ศึกษาธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราได้บริหารจัดการใจของเรา บริหารได้อย่างไร?

ตั้งสติไง เรากำหนดระลึกรู้ตลอดเวลา นี่มันจะเศร้าหมองก็รู้ มันจะผ่องใสก็รู้ มันจะกึกคะนองก็รู้ นี่มีสติฝึกมันตลอดเวลา มันก็จะเข้มแข็งขึ้น เข้มแข็งขึ้นเพราะอะไร? เพราะมีคนรักษามัน ถ้ามีคนรักษามัน มีสติ เวลากำหนดพุทโธขึ้นมา ถ้ามันเป็นสมาธิขึ้นมามันก็เป็นสมาธิขึ้นมา ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา ถ้าออกฝึกหัดใช้ปัญญาขึ้นไปมันจะเป็นความจริงของมันขึ้นมา

นี่ไงสติปัญญา มันจะสร้างใจ ถ้ามันสร้างใจขึ้นมา เห็นไหม สองมือสร้างโลก สร้างโลก ใครๆ ก็เห็นนะ แล้วมันเป็นประวัติศาสตร์ สิ่งนี้ใครเป็นคนสร้าง ใครเป็นคนรักษาไว้ นี่กรรมดี กรรมดีทำให้จิตนี้เวียนตายเวียนเกิดไป การที่เวียนตายเวียนเกิด พระโพธิสัตว์เวียนตายเวียนเกิด ก็สร้างสิ่งนี้ขึ้นมา มันถึงเป็นภาวะ เป็นบารมีธรรม ถ้าบารมีธรรมขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ บอกว่าสร้างบารมีมาเต็มแล้ว เวลาเกิดที่สวนลุมพินีบอกว่า “เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย”

เกิดเป็นราชกุมารนะ นี่เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้ประพฤติปฏิบัติเลย ยังไม่ได้ออกบวชเลย เห็นไหม นั่นแหละบารมีธรรม แต่เวลาออกบวชไปแล้ว ๖ ปียังต้องประพฤติปฏิบัติขึ้นมา นี่บารมีธรรมมันมีอยู่แล้ว มันถึงไม่โดนใครฉุดกระชากลากไปนะ จะได้เป็นกษัตริย์อยู่แล้ว แต่เวลาไปเที่ยวสวนเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันต้องเป็นอย่างนี้ด้วยหรือ? เราต้องเป็นอย่างนี้ด้วยหรือ?

เวลาออกประพฤติปฏิบัตินะ ไปอยู่กับลัทธิต่างๆ เขาบอกว่าเจ้าชายสิทธัตถะมีปัญหามาก มีความรู้เสมอเรา มีความเห็นเหมือนเรา ให้เป็นศาสดาได้ สอนได้ นี่ไงมันมีจุดยืน ไม่เชื่อใจ ไม่เชื่อ ไม่เชื่อเพราะอะไร? ไม่เชื่อเพราะเราทุกข์ ไม่เชื่อเพราะมันเป็นความจริงในใจเราล่ะ? แต่ถ้าอย่างพวกเรานี้ละ มีคนมาการันตี มีคนมายกย่อง เชื่อไหม? เขาประเคนให้เลยตำแหน่งหน้าที่

เชื่อไหม? แต่เจ้าชายสิทธัตถะไม่เชื่อ ไม่เชื่อ ไม่เชื่อแล้วย้อนกลับมาพิจารณาเอง พิจารณาค้นคว้าของเจ้าชายสิทธัตถะเอง

เวลาเกิด เห็นไหม บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ อาสวักขยญาณ นีกิจจญาณ เวลาไปเทศน์ปัญจวัคคีย์ ปัญจวัคคีย์นัดกันนะ บอกว่าอดอาหารมา ๔๕ วัน แล้วไปฉันอาหารของนางสุชาดา กลับไปมักมาก พวกเราไม่ต้อนรับ เวลาจะไปเทศน์ปัญจวัคคีย์ นี้อยู่กันมา ๖ ปี ไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ บัดนี้รู้แล้วนะ รู้แล้วเพราะเหตุใด? เพราะมีกิจจญาณ สัจจญาณ มีวงรอบ ๑๒ มีกิจจญาณ มีสัจจญาณ มีความจริงในหัวใจนี้ ถ้าหัวใจนี้มีการกระทำขึ้นมา มันเป็นความจริงขึ้นมา เห็นไหม เพราะมีความจริงอันนี้ ได้ทำความจริงอันนี้ เธอจงเงี่ยหูลงฟัง

นี่เงี่ยหูลงฟัง ฟังอะไร? ฟังมัชฌิมาปฏิบัติทา ทเวเม ภิกขเว ทางสองส่วนไม่ควรเสพ อตตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค อตตกิลมถานุโยค เห็นไหม ทำอะไรที่มันลำบากเกินไป ลำบากเปล่า ลำบากเปล่าคือลำบากด้วยร่างกายนะ จิตใจมันไม่มัชฌิมาปฏิบัติทาเพราะมันตกไปข้างหนึ่ง กามสุขัลลิกานุโยค นี่เสวยสุขนะ พอเสวยสุข เรามีความสุข เราทำสมาธิมีแต่ความรุ่มเย็นเป็นสุข ก็ไปนอนตายอยู่นั้น นี่สิ่งนั้นมันก็ไม่ใช่ทางเหมือนกัน ถ้ามันมัชฌิมาปฏิบัติทานมันได้อย่างไรล่ะ?

นี่สัมมาสมาธิ เห็นไหม สิ่งที่เป็นความสุขๆ นั้น ความสุขนั้นต้องออกมาทำงาน ทำงานในอะไร? ทำงานในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม ในวิปัสสนาญาณ ในวิปัสสนามันเกิดขึ้นมาได้อย่างไรถ้าไม่มีความสุขอันนั้น นี่เรามีแต่ความทุกข์ความยาก เราจะเอาความสุขมาจากไหน? คนมีความสุขๆ ความสุขแล้วถ้าติดในสุขมันก็ไปไม่ได้ พอไปไม่ได้ก็ออกมามัชฌิมาปฏิบัติทา นี่เวลามัชฌิมาปฏิบัติทา มัชฌิมาปฏิบัติทาของใคร?

เวลาบอكمัชฌิมาปฏิบัติทานะ เราทำอะไรที่เข้มแข็งขึ้นมาไม่ได้เลย อันนี้เป็นอตตกิลมถานุโยค อตตกิลมถานุโยคหมายถึงว่าสมุทัยเข้ามาชักนำ สมุทัยคือตัณหาความทะยานอยาก เห็นไหม สมุทัยมันเข้ามาชักนำ อันนั้นเป็นอตตกิลมถานุโยค แต่ถ้าจิตใจมันเป็นสัมมาสมาธิ จิตใจเป็นธรรม แล้วมันวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นมา นี่ที่มันมัชฌิมาปฏิบัติทา มัชฌิมาปฏิบัติทาของธรรม แต่ถ้ามัชฌิมาปฏิบัติทาของเรา มัชฌิมาปฏิบัติทาตามความพอใจใจ อะไรที่พอใจเป็นมัชฌิมาปฏิบัติทา อะไรที่ขัดใจอันนั้นเป็นอตตกิลมถานุโยค นี่มันก็ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่ธรรมเพราะอะไร? เพราะจิตใจเรามีอวิชา จิตใจเรามีกิเลสอยู่ กิเลสนี้มันเป็นตัวชี้หน้า แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา อวิชามันสงบตัวลง ถ้ามันเป็นความจริงขึ้นมามันมัชฌิมาปฏิบัติทา

เราเกิดมาเป็นมนุษย์นะ มนุษย์เป็นผู้สร้างโลก แต่กรรมเป็นผู้สร้างมนุษย์ คิด สมาธิ ปัญญาเป็นผู้สร้างใจ คิด สมาธิ ปัญญาเป็นผู้สร้างหัวใจนี้ให้เป็นธรรม ถ้าเป็นธรรมเราต้องฝึกหัดของเราขึ้นมา ปฏิบัติของเราขึ้นมา มันจะเป็นความจริงของเราขึ้นมา เห็นไหม นี่เราเป็นชาวพุทธนะ เราเกิดมาเป็นมนุษย์เราต้องมีหน้าที่การงาน เราเกิดมาหาปัจจัยเครื่องดำรงชีวิต แล้วหัวใจของเรามันจะเกิดตายๆ อย่างนี้

ถ้าเกิดตายๆ อย่างนี้ ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาเราพบพระพุทธศาสนา แล้วมีการประพฤติปฏิบัติ ในสังคมที่มันเป็นการประพฤติปฏิบัติเขาก็งงนะว่าเขาทำอะไรกัน นี่ทำงานก็ต้องทำหน้าที่การงานสิ อาบเหงื่อต่างน้ำขึ้นมาหาผลประโยชน์ของตัวสิ นั่งเฉยๆ เดินไปเดินมา เดินจงกรมก็เดินไปเดินมาเสียเวลาเปล่า ไม่รู้จักทำมาหากิน พวกนี้เกิดมาเป็นคนแล้วทำไมไม่ทำมาหากิน แต่เขาไม่รู้ว่าการสร้างใจ มันสร้างใจให้มีคุณสมบัติขนาดไหน? อริยทรัพย์มันเกิดประโยชน์ขึ้นมาขนาดไหน?

นี่งานอย่างหยาบ งานอย่างละเอียด แล้วละเอียดละเอียดอย่างไรล่ะ? ละเอียดจนจับต้องอะไรไม่ได้ใช่ไหม? ละเอียดมันก็จับต้องได้ มันสื่อสารได้ เห็นไหม ชุมมสากัจฉา เอตมมุงคละ มุตตมฺ นี้เวลาสนทนาธรรมเป็นมงคลอย่างยิ่ง มงคลชีวิตไง เวลาเราศึกษางาน นี่เราตั้งบริษัท เราทำหน้าที่การงาน เราต้องมีบริษัทที่ปรึกษา ปรึกษาเพื่ออะไร? เพื่อให้บริษัทของเรามันไปรอด

นี่ก็เหมือนกัน เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ชุมมสากัจฉา เวลาประพฤติปฏิบัติเขาปรึกษากัน เขาปรึกษากัน เขาเทียบเคียงกัน เขาเอาเรื่องธรรมในหัวใจมาเทียบเคียงกันว่าใครผิดใครถูกขึ้นมา มันก็เป็นประโยชน์ เห็นไหม เป็นมงคลชีวิต ถึงที่สุดแล้วมันพ้นจากทุกข์ไปได้ เวลาพ้นจากทุกข์ไปได้มันพ้นที่ไหน? ก็พ้นที่กลางหัวใจนี่

คนเหมือนกัน อีกคนหนึ่งทุกข์ๆ ยากๆ อีกคนหนึ่งทุกข์ๆ ยากเหมือนกัน แต่เวลาทำจิตใจให้เป็นธรรมธาตุไปแล้วมันพ้นจากทุกข์ไป พอพ้นจากทุกข์ไปมันเป็นไปได้อย่างไร มันเป็นไปได้อย่างไร มันมีเป้าหมายได้ แล้วถ้าถึงเป้าหมายได้ เห็นไหม นี่สิ่งที่จะทำได้คือหัวใจของเรา สิ่งอื่นทำไม่ได้ หนังสือหนังหาคำรับตำรานั้นมันเป็นทฤษฎีที่จดจารึกไว้เพื่อเป็นเครื่องชี้แนะให้เราได้ศึกษา แล้วให้ปฏิบัติขึ้นมา มันพ้นทุกข์ไม่ได้หรอก มันพ้นทุกข์ได้ที่หัวใจของเรา

ฉะนั้น เรายังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ยังมีความรู้สึกนึกคิดนี้ เรายังมีโอกาสที่แก้ไข ดัดแปลง เปลี่ยนแปลงหัวใจของเราให้เข้าสู่เส้นทางแห่งธรรม เวลาเรามีดวงตาเห็นธรรม

นะ นี่พาดกระเส พาดกระเสแห่งนิพพาน ถ้าเราทำจิตใจเราพาดกระเสแห่งนิพพานได้ ชีวิตนี้
จะปลอดภัย เอวัง